

УДК: 635.262-047.44"324":631.523.3(292.485:477.4)

Сич З. Д., д-р с.-г. наук, професор

Кубрак С. М., канд. с.-г. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

kubraksweta@ukr.net

ОЦІНКА ЧАСНИКУ ОЗИМОГО ЗА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИМИ ОЗНАКАМИ В ПОСУШЛИВИХ УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Проведено оцінювання колекційних зразків часнику озимого за тривалістю вегетаційного періоду, масою головки та кількістю зубків, товарністю і урожайністю. Виділено ранньостиглий зразок 8 з тривалістю вегетаційного періоду 103 доби. Найкращі результати щодо маси головки (61 г) та врожайності (12,7 т/га) спостерігали за культивування зразка 9 із Запорізької області. Найменше зубків у головці формувалося у зразка 4 (Кіровоградська обл.) – 4 шт., а найбільше – в місцевої форми 10 (Чернігівська обл.) – 10 шт.

Ключові слова: часник озимий, урожайність, місцева форма, вегетаційний період, маса головки.

Sych Z., Doctor of agricultural sciences, Professor

Kubrak S., Candidate of agricultural sciences, associate professor

Bila Tserkva National Agrarian University

EVALUATION OF VARIETIES AND LOCAL FORMS OF WINTER GARLIC FOR THEIR ECONOMIC CHARACTERISTICS IN THE ARID CONDITIONS OF RIGHT BANK FOREST STEPPE OF UKRAINE

The collection of winter garlic local varieties was evaluated according to the vegetation period, bulb weight, number of cloves, marketability and yield. Earlyripening accession 8 (Zaporozhye region) with a vegetation period of 103 days was selected. The sample 9 from the Kyiv region showed the best results in terms of bulb weight (61 g) and yield (12 t/ha). The fewest teeth in the head were formed in sample 4 (Kirovohrad region) – 4 pieces, and the most - in local form 10 (Chernihiv region) – 10 pieces.

Keywords: winter garlic, yield, local varieties, growing period, weight of the bulb.

Часник озимий (*Allium sativum* L.) в Україні є популярним, як приправа та народний засіб для профілактики багатьох хвороб. Більша частина його вирощується фермерами та на присадибних ділянках, що не покриває потреб населення. Дефіцит продукції часнику покривається експортом із-за кордону. Основною причиною нестачі продукції є відсутність достатньої кількості сортів, які ідеально були б пристосованими до умов вирощування. Створення нових сортів є довготривалим і вартісним процесом. Але, аналіз та відбір існуючих кращих місцевих сортів, адаптованих до певних умов навколишнього середовища і використання їх у якості вихідного матеріалу для селекції є одним із найефективніших і недорогих способів вирішення проблем дефіциту. Отже, виділення кращих місцевих форм часнику озимого за комплексом господарсько цінних ознак, адаптованих для вирощування в умовах Правобережного Лісостепу України потребує постійного вивчення [5, 6].

Дослідження проводили у 2022-2023 рр. для умов Правобережного Лісостепу України. Робоча колекція озимого часнику складала 48 сортів та місцевих форм з різних областей України: Київської, Дніпропетровської, Запорізької, Житомирської, Кіровоградської, Чернігівської і Черкаської. Оцінювання сортозразків здійснювали згідно з «Методикою дослідної справи в овочівництві і баштанництві» [4]. В якості контролю брали новий сорт української селекції Ірен. Зубки зразків озимого часнику висаджували широкорядним способом за схемою 45x8 см (густота 278 тис. рослин / га)

без застосування зрошування. Головки часнику починали збирати тоді, коли з'являлися ознаки всихання листків на стеблі. Отримані результати аналізували за допомогою статистичних методів та комп'ютерної програми "Statistica-7" [7].

У результаті проведених досліджень було виявлено, що тривалість вегетаційного періоду у зразків часнику озимого впродовж 2022 р. коливалася від 104 (зразок 8 із Запорізької обл.) до 117 діб (зразок 14 із Черкаської обл.). У 2023 р. тривалість вегетаційного періоду серед сортів та місцевих форм часнику озимого була трохи меншою ніж в 2022 р. Причиною цього стали більш посушливі погодні умови у травні-червні, коли рослини часнику формували головки. Найменше його значення спостерігали в контролі Ірен (102 доби) та зразка 8 із Запорізької області (102 доби).

Найвищу урожайність у 2022 р. спостерігали за вирощування зразка 9 (Запорізька обл.), де цей показник складав 14,5 т/га. Найнижчим вона була у варіанта 13 (Черкаська обл.) – 7,5 т/га. У 2023 р. найкращі результати щодо цього показника отримали від культивування місцевої форми 9 (Запорізька обл.) – 10,9 т/га. Найменший врожай головок (6 т/га) вдалося отримати за вирощування зразка 13 (Черкаська обл.). У середньому за два роки проведених досліджень було встановлено, що високою урожайністю характеризувалися зразки 6 (10,3 т/га), 8 (10,5 т/га) та 9 (12,7 т/га).

Найкраще пристосувалися місцеві зразки 1 і 3, тобто ті, що уже раніше росли і розвивалися в регіонах Київської області. Коефіцієнт стабільності Левіса у них складав 1,2. Найбільшу масу головки формували рослини, що походили із Запорізької області (варіант 9) і яка складала 61 г. Найменше зубків у головці (5 штук) закладалося на рослинах варіанта 4 із Кіровоградської області.

У результаті проведених досліджень 2022-2023 рр. встановлено, що найкоротшим вегетаційним періодом (103 доби) характеризувався зразок 8, що завезений із Запорізької області. Найвищу врожайністю головок часнику озимого спостерігали за вирощування зразка 9 (Запорізька обл.) – 12,7 т/га. Найкраще пристосувалися до умов Білоцерківщини два місцеві представники із Київської області (1 та 3). Найважчі головки формувалися на рослинах варіанта 9 із Запорізької області – 61, а найменша кількість зубків була у зразка 4 (Кіровоградська обл.) і складала 5 штук.

Отже, збирання і вивчення колекцій місцевих форм часнику озимого дає можливість знаходити і проводити селекцію нових сортів, які мають високий рівень адаптивності до різних коливань погодних умов, зокрема до короткочасних посух.

Список літератури

1. Грюнвальд Н. В. Державний реєстр сортів рослин, придатний для поширення в Україні у 2021 році / Н. В. Грюнвальд та ін. 2021, 531 с. URL: <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>.
2. Грюнвальд Н. В. Державний реєстр сортів рослин, придатний для поширення в Україні у 2022 році / Н. В. Грюнвальд та ін. 2022, 532 с. URL: <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>.
3. Мельник С. І. Державний реєстр сортів рослин, придатний для поширення в Україні у 2020 році / С. І. Мельник та ін. 2020, 516 с. URL: <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>.
4. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві / за ред. Г. Л. Бондаренка, К. І. Яковенка. Харків: Основа, 2001. 370 с.
5. Сич З. Д., Кубрак С. М., Шубенко Л. А. Проблеми вирощування овочів в Україні під час війни. *Теоретичні і практичні аспекти розвитку галузі овочівництва в сучасних умовах: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції* (25 травня 2023 р., сел. Селекційне Харківської обл.) / Інститут овочівництва і баштанництва НААН. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. С.178–181.
6. Сич З. Д., Кубрак С. М. Оцінка сортів і місцевих форм часнику озимого за господарсько цінними ознаками в умовах Правобережного Лісостепу України. *Агробіологія*. 2020. Вип. 1 (157). С. 169–174. DOI: 10.33245/2310-9270-2020-157-1-169-174.
7. Сич З. Д. Методичні рекомендації щодо статистичної оцінки селекційного матеріалу овочевих та баштанних культур. Харків: ІОБ УААН, 1993. 72 с.